

На основу члана 16. и 61. став (1) и (2) Закона о управи („Службени гласник БиХ“ број, 32/09 и 102/09), члана 14. став (1), члана 15. став (1) и члана 85. Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 39/09), генерални директор Дирекције за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине, доноси

ПРАВИЛНИК О ЛЕТЈЕЛИЦАМА ЗА СЛОБОДНО ЛЕТЕЊЕ (ЛСЛ)

ДИО ПРВИ - ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1. (Подручје примјене)

Овим Правилником прописују се начин кориштења летјелица за слободно летење (у даљњем тексту: ЛСЛ), организација летења, правила летења и ограничења, услови које морају испуњавати организације које обављају стручно оспособљавање пилота ЛСЛ, стручна спрема, стручна обука, испити, потврда о обучености и овлашћења пилота ЛСЛ.

Члан 2. (Појмови)

- (1) Појмови који се употребљавају у овом Правилнику имају сљедеће значење:
- а) AIP (*Aeronautical Information Publication*): збирка ваздухопловних информација;
  - б) FAI (*Fédération Aéronautique Internationale*): Међународни аеронаутички савез;
  - ц) *FAI sporting licence*: спортска дозвола Међународног аеронаутичког савеза;
  - д) Ваздухопловни савез/удружење: ваздухопловна спортска организација основана у складу са Законом о спорту БиХ;
  - е) IPPI (*International Pilot Proficiency Identification*): доказ о међународној оспособљености за пилота ЛСЛ;
  - ф) NOTAM (*Notice to Airman*): обавијест пилотима која се објављује у AIP;
  - г) VFR (*Visual Flight Rules*): правила визуелнога летења;
  - х) GPS (*Global Positioning System*): систем глобалног позиционирања помоћу уређаја намијењених за сателитску навигацију;
  - и) Потврда о обучености пилота ЛСЛ: исправа којом се потврђује да је ималац *Потврде о обучености* оспособљен за летење ЛСЛ-ом;
  - ј) Летиште: одређена копнена или водена површина (укључујући објекте, направе и опрему), која је у цјелини или дјелимично намијењена за слијетање, полијетање и кретање ваздухоплова;
  - к) Листа ваздухопловних стручњака ВНДСА: попис стручних особа из

- ваздухопловних функционалних области коју доноси ВНДСА;
- л) Организација за стручно оспособљавање пилота ЛСЛ: центар за обуку ваздухопловног стручног особља или правно лице (стручна организација) коју овласти ВНДСА;
- м) Организовано летење ЛСЛ је:
- 1) спортско такмичење или приредба;
  - 2) спортско летење на којем учествује пет или више пилота ЛСЛ;
  - 3) оспособљавање у складу са програмом оспособљавања.
- н) Овлаћење: навод, уписан или придружен Потврди о обучености пилота ЛСЛ, који чини њен саставни дио и којим се одређују услови, права или ограничења, која се односе на Потврду о обучености;
- о) Пилот ЛСЛ: особа која је овлаштена за управљање ЛСЛ-ом и одговорна за безбједност летења;
- п) Терен: одређена површина на копну која задовољава услове за обављање активности са ЛСЛ;
- р) Посебно и додатно овлашћење: навод, уписан или придружен Потврди о обучености пилота ЛСЛ, који чини њен саставни дио и којим се одређују посебне услови, права или ограничења која се односе на Потврду о обучености;
- с) Руководилац летења: особа одговорна за безбједну припрему, организацију, извођење и руковођење летењем ЛСЛ;
- т) Специјализована организација: организација у којој су запослени (или удружење које у свом чланству има) стручњаци чије је подручје дјеловања уско повезано са ЛСЛ;
- у) Тандем ЛСЛ: змај или параглајдер намијењен за истовремено летење двије особе;
- в) Ученик: особа која се оспособљава за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ;
- з) Условно забрањено подручје (*Restricted Area*): дио ваздушног простора Босне и Херцеговине, утврђених димензија, изнад одређеног подручја у којем се не смије обављати ваздушни саобраћај у одређено вријеме и уз одређене услове;
- аа) Вријеме лета ЛСЛ: вријеме од тренутка када се ЛСЛ покрене ради полијетања до тренутка када се заустави по слијетању;
- бб) Забрањено подручје (*Prohibited Area*): дио ваздушног простора Босне и Херцеговине утврђених димензија у којем је забрањено обављање ваздушног саобраћаја;
- цц) Заштићено подручје: подручје које према посебним прописима има посебан статус у погледу заштите природних или других вриједности;

- дд) Зона аеродрома (летишта): одређени дио ваздушног простора изнад аеродрома (летишта) и око њега;
- ее) Ваздухоплов: свака направа која се одржава у атмосфери реакцијом ваздуха, осим реакције ваздуха у односу на земљину површину;
- фф) PSS са коловозним застором: је стаза која је прекривена асфалтом или бетоном;
- гг) PSS без коловозног застора: је стаза са травнатом или стабилизованом подлогом;
- хх) Прелет ЛСЛ: лет од тачке А до тачке Б које су међусобно удаљене најмање 10 км.

Члан 3.

(Дефиниције и подјела ЛСЛ)

- (1) ЛСЛ је ваздухоплов посебне категорије, једноставне конструкције, без мотора, којим пилот управља помоћу покретних аеродинамичких површина око двије или три осе, промјеном положаја тежишта и/или командама на излазним крајевима крила и/или комбинацијом, и за коју се не захтијева атест типа (осим за серијску производњу).
- (2) ЛСЛ могу бити једносједи или двосједи, и дијеле се на:
- а) Змај без мотора (*hang glider*): летјелица, једносјед или двосјед, без мотора:
- 1) полукруте основне конструкције, којом се у правилу управља премјештањем тежине пилота и која може показати сталну способност безбједног полијетања или слијетања у условима без вјетра, која се може носити, те којом се може полетјети и слетјети само снагом и употребом ногу пилота;
  - 2) круте основне конструкције, којом се у правилу управља помоћу покретних аеродинамичких површина у најмање двије осе, којом се може полетјети и слетјети само снагом и употребом ногу пилота:
    - која може показати сталну способност безбједног полијетања и слијетања у условима без вјетра; или
    - која не може показати сталну способност безбједног полијетања и слијетања у условима без вјетра.
- б) Параглајдер (*paraglider*): летјелица, једносјед или двосјед, без мотора, која нема круту основну конструкцију и која може показати сталну способност безбједног полијетања и слијетања у условима без вјетра, а којом се аеродинамички управља око све три осе помоћу лијеве и десне команде повезане за излазне крајеве крила, која се може носити, те којом се може полетјети и слетјети само снагом и употребом ногу, а која није предвиђена за оптерећења изазвана динамичким ударом последице слободног пада (нпр: искакање из авиона, скок са летишта итд.)
- (3) ЛСЛ могу такође полетјети (ако је то прописано од стране произвођача) и помоћу моторног возила, чамца, витла, аерозапреге, и на друге начине.

Члан 4.
(Ограничења за ЛСЛ)

Ограничења се прописују техничким захтјевима приликом израде и коришћења ЛСЛ.

Члан 5.
(Упутство за летење и одржавање)

Произвођач ЛСЛ мора за сваку ЛСЛ направити упутство за летење и одржавање.

Члан 6.
(Намјена ЛСЛ)

- (1) ЛСЛ се смије употребљавати искључиво у складу са упутством за употребу издатим од стране произвођача.
- (2) ЛСЛ може бити намијењен за:
  - а) спортско (рекреативно) летење;
  - б) такмичење;
  - ц) оспособљивање;
  - д) акробатско летење.
- (3) Летење ЛСЛ-ом за намјене које нису наведене у ставу (1) и (2) овог члана није дозвољено.

Члан 7.
(Одржавање ЛСЛ)

Власник, односно корисник ЛСЛ је одговоран за одржавање ЛСЛ у складу с упутством за летење и одржавање ЛСЛ .

Члан 8.
(Осигурање)

Власник, односно корисник ЛСЛ је дужан осигурати се од одговорности за штете које ЛСЛ могу нанијети трећим лицима.

ДИО ДРУГИ - ОЗНАКЕ НА ЛСЛ И ОГРАНИЧЕЊА

Члан 9.

(Идентификациона ознака)

Свака ЛСЛ мора имати идентификациону ознаку произвођача.

Члан 10.

(Обавјештење о употреби ЛСЛ)

- (1) Пилот ЛСЛ лети са ЛСЛ на властиту одговорност.
- (2) Инструктор летења мора ученика упозорити на чињеницу да лети на властиту одговорност.
- (3) Пилот тандема ЛСЛ и инструктор летења ЛСЛ-ом је дужан лицу у тандему и ученику предочити образац о ризику (Risk Form) и исти, који је потписан од стране лица или ученика, похранити прије почетка летења или школовања. Уколико ученик или лице у тандему нису пунољетни, образац о ризику мора потписати родитељ ученика или лица, односно законити старатељ. Risk Form се издаје на обрасцу који се налази у Додатку 1. овог Правилника.

ДИО ТРЕЋИ - МИНИМАЛНА ОПРЕМА ЛСЛ, ПИЛОТА ЛСЛ И ДРУГЕ ОСОБЕ

Члан 11.

(Опрема ЛСЛ)

- (1) Змај без мотора мора имати безбједносне појасеве који одговарају захтјевима из прописа који регулишу израду змајева.
- (2) Отпуштање безбједносних појасева на ЛСЛ мора бити омогућено на што једноставнији начин.
- (3) За вријеме летења пилоти ЛСЛ морају са собом носити радио-станицу.
- (4) Радио-станица мора посједовати важећу дозволу за радио-станицу издату од надлежног органа.
- (5) За ноћно летење, ЛСЛ и пилот морају бити квалификовани за ноћно летење (опремљени одговарајућом опремом, односно обучени за ноћно летење).

Члан 12.

(Опрема пилота ЛСЛ и друге особе)

- (1) Током летења особе које лете ЛСЛ-ом морају носити одговарајућу заштитину кацигу.
- (2) Падобран за спашавање на ЛСЛ је обавезан, осим у случајевима који су предвиђени у програму почетне обуке пилота ЛСЛ.

- (3) Пилот ЛСЛ у току прелета мора да носи са собом и сљедећу опрему:
- а) сат;
  - б) радио-станицу;
  - ц) висиномјер;
  - д) GPS;
  - е) мобилни телефон.
- (4) У току провођења обуке изнад језера и мора обавезна је употреба прслука за спашавање.

ДИО ЧЕТВРТИ - АЕРОДРОМИ, ЛЕТИЛИШТА И ТЕРЕНИ

Члан 13.

(Потврда за кориштење аеродрома)

- (1) ЛСЛ могу проводити активности са аеродорма, летишта или терена који посједују важећу Потврду о кориштењу аеродорма, летишта или терена коју је издала ВНДСА.
- (2) Потврда о кориштењу може се издати лицу/оператеру који испуњава услове за издавање у складу са Законом о ваздухопловству БиХ („Службени гласник БиХ”, бр.39/09), Правилником о условима и начину издавања потврде аеродорског оператера („Службени гласник БиХ”, бр.28/05), Правилником о измјенама и допунама Правилника о условима и начину издавања потврде аеродорског оператера („Службени гласник БиХ”, бр.20/11), Правилником о условима и начину кориштења летишта („Службени гласник БиХ”, бр 24/07) и Правилником о измјенама и допунама Правилника о условима и начину кориштења летишта („Службени гласник БиХ”, бр 82/10).
- (3) Провођење летачких активности ЛСЛ изван одобрених аеродрома, летишта или терена може бити допуштено посебним одобрењем ВНДСА или организације коју она овласти за то.

ДИО ПЕТИ - ЛЕТЕЊЕ ЛСЛ И ОГРАНИЧЕЊА

Члан 14.

(Летење ЛСЛ-ом)

- (1) У ваздушном простору БиХ ЛСЛ мора летјети у складу с Правилником о летењу ваздухоплова, АИР Босне и Херцеговине, АИС VFR у БиХ и одредбама овога Правилника.
- (2) ЛСЛ-ом је допуштено летјети:
- а) према правилима визуелнога летења (VFR), током дана, у времену од пола сата прије изласка сунца до пола сата након заласка сунца;
  - б) у неконтролисаном ваздушном простору објављеном у АИР БиХ;
  - ц) у зони аеродрома који се налазе у неконтролисаном ваздушном простору уз претходно прибављену сагласност оператера аеродрома;

- (3) У контролисаном ваздушном простору ЛСЛ може летјети у сврху ваздухопловних приредби, такмичења или другог летења само уз посебно одобрење и под посебним условима за извођење летења.
- (4) Одобрење за лет у контролисаном ваздушном простору може се издати на одређено вријеме, за одређене ваздухопловне приредбе, такмичења или летове, и са одређеним ограничењима.
- (5) Одобрење издаје ВНДСА уз сагласност аеродромског оператера и надлежне службе контроле ваздушног саобраћаја. Процедуре, поступке и остале услове за летење у контролисаном ваздушном простору прописане надлежна контрола ваздушног саобраћаја, а одобрава их ВНДСА.

Члан 15.
(Висине летења)

- (1) ЛСЛ смије летјети на минималној висини која је прописана за визуелно летење у складу са правилима за летење, односно Правилником о летењу ваздухоплова.
- (2) ЛСЛ мора летјети на висинама изнад минимално безбједне висине. Минимална безбједна висина је висина која обезбјеђује да у случају слијетања у нужди неће доћи до непотребног угрожавања лица и ствари на земљи или води.
- (3) ЛСЛ не смије летјети на висини мањој од 50 m (150 ft) изнад мостова, цеста, жељезничких пруга, далековода, жичара, антена и сличних објеката те скупина људи.

Члан 16.
(Ограничења)

- (1) ЛСЛ-ом је забрањено летјети:
  - а) Изнад одређених подручја у не контролисаном ваздушном простору, која су проглашена забрањеном зоном;
  - б) у не повољним метеоролошким условима ;
  - ц) у облацима; за вријеме магле и падавина;
  - д) на вертикалној удаљености мањој од 150 m (500 ft) испод базе облака;
  - е) испод мостова и сличних објеката, далековода и антена;
  - ф) у термичком стубу, у циљу обуке, у којем је вертикално уздизање веће од 4 m/s.
- (2) Привремено, у одређеном времену, под одређеним условима, може се забранити летење у условно забрањеним зонама о чему се пилоти обавјештавају на начин уобичајен у ваздушном саобраћају.
- (3) Током оспособљивања, спортског такмичења или јавних приредби руководилац летења може забранити летење појединим лицима за која процијени да би могла угрозити безбједност летења.

Члан 17.
(Правила летења ЛСЛ-ом)

(1) Полијетање:

- а) код полијетања ваздушни простор око стартног мјеста мора бити слободан;
- б) размак између двије летјелице и временски размак између два полијетања са истог мјеста мора бити такав да гарантује безбједно полијетање.

(2) Мимоилажење:

- а) када двије летјелице лете на истој висини једна према другој, обје летјелице морају скренути удесно, тако да растојање између њих мора бити најмање 50 метара;
- б) када двије летјелице лете на истој висини једна према другој, а са бочне стране им се налази падина, предност има летјелица којој се падина налази с десне стране;
- ц) летјелица којој се падина налази са лијеве стране мора скренути удесно од падине тако да обезбиједи потребно растојање између њих од најмање 50 метара.

(3) Претицање:

- а) код претицања предност има спорија летјелица;
- б) када летјелица која лети већом брзином наиђе, на приближно једнакој висини, на летјелицу која лети у истом смјеру мањом брзином смије је претичати, с тим да мора обезбиједити растојање између њих од најмање 50 метара;
- ц) летјелица не смије претичати другу летјелицу у близини падине ако им се падина налази с десне стране у односу на смјер летења;
- д) ако се падина налази с лијеве стране у односу на смјер летења допуштено је претичати, тако да летјелица која лети већом брзином претиче по десној страни летјелицу која лети мањом брзином.

(4) Укрштање смјерова летења летјелица:

- а) под укрштањем смјерова летења летјелица подразумијева се да једна летјелица пресијеца путању друге летјелице под углом од 70 до 160 степени;
- б) код укрштање смјерова летења летјелица које лете на приближно једнакој висини предност има летјелица која долази здесна у односу на другу летјелицу;
- ц) летјелица која нема предност мора скренути у своју десну страну тако да пропусти летјелицу која има предност на удаљености од најмање 50 метара.

(5) Летење у истом термичком стубу:

- а) када више летјелица лети у истом термичком стубу предност има летјелица која је прва почела кружити;
- б) летјелице круже у истом смјеру (лијево или десно) у оном смјеру којим је започела кружити прва летјелица.

(6) Слијетање:

- а) код слијетања више летјелица, у краћем временском интервалу, на исто мјесто, предност има летјелица која се налази на мањој висини, осим када се нека друга летјелица већ налази у фази завршног слијетања или у опасности.

Члан 18.

(Полијетање помоћу уређаја и средстава за вучу)

- (1) Ако се полијетање летјелице обавља помоћу уређаја и средстава за вучу (моторно возило, чамац, витло, аеро-запрега и др.) лица које обављају такву вучу морају имати одговарајуће Потврде о обучености пилота ЛСЛ и посебно овлашћење за вучу.
- (2) Пилоти летјелица за полијетање витлом, чамцем, моторним возилом и аеро-запрегом морају имати важећу Потврду о обучености пилота ЛСЛ и у Потврди о обучености пилота ЛСЛ уписано посебно овлашћење за вучу.
- (3) Посебно овлашћење за руковање уређајима и средствима за вучу може стећи пилот ЛСЛ који је успјешно положио испит по одобреном програму за полијетање помоћу уређаја и средстава за вучу. Посебно овлашћење за руковање уређајима и средствима за вучу (РУВ) уписује се у Потврду о обучености пилота ЛСЛ.
- (4) Минимални услови за стицање посебног овлашћења РУВ у дијелу практичне обуке су:
- а) минимално 15 повлачења ЛСЛ са пилотом ЛСЛ који има важеће овлашћење инструктора летења ЛСЛ-ом;
- б) минимално 10 повлачења пилота ЛСЛ који има више од 50 сати налета.

Члан 19.

(Такмичење)

Такмичења у летењу ЛСЛ морају се одвијати према одредбама правилника којег доноси надлежни ваздухопловни савез у складу са прописима Међународног аеронаутичког савеза (FAI).

Члан 20.

(Руководилац летења)

- (1) Руководиоца летења одређује организатор летења или оператер аеродрома/ летишта/терена.
- (2) Летење ЛСЛ-ом ради оспособљавања, спортског такмичења или јавних приредби мора надzirати руководилац летења.
- (3) За остала летења поступци руковођења летењем прописане се упутством о кориштењу летишта/терена, а за провођење истих одговоран је оператер летишта/терена.
- (4) Руководилац летења мора имати важећу Потврду о обучености пилота ЛСЛ, а руководилац летења код практичног оспособљавања и посебно овлашћење инструктора летења ЛСЛ-ом.

- (5) За остала летења поступци руковођења летењем прописаће се упутством о кориштењу летишта/терена, а за провођење истих одговоран је оператер летишта/терена.
- (6) Дужности руководиоца летења током практичног оспособљивања су сљедеће:
- а) прије почетка летења провјерити метеоролошку ситуацију и ситуацију на терену или аеродрому/летишту;
  - б) одлучити о почетку, прекиду и завршетку летења;
  - ц) провјерити да ли су ученици за пилоте ЛСЛ уписани у евиденцију ученика и да ли су опремљени прописаном опремом;
  - д) одржавати ред и дисциплину на терену или аеродрому/летишту;
  - е) провјерити да ли пилот ЛСЛ посједује Потврду о обучености пилота ЛСЛ са важећим овлашћењима;
  - ф) забранити употребу ЛСЛ или опреме која није исправна;
  - г) забранити летење ЛСЛ особи за коју оцијени да:
    - 1) није психички и физички способна летјети;
    - 2) је под утицајем алкохола, дрога или других психоактивних средстава;
    - 3) крши правила летења или на други начин угрожава безбједност летења.
- (7) Дужности руководиоца летења током спортског такмичења или одржавања јавне приредбе су исте као и оне руководиоца летења из става (6) овога члана осим дужности наведе под тачком ц).

Члан 21.

(Акробатско летење)

- (1) Акробатско летење ЛСЛ-ом дозвољава се само ако је ЛСЛ намијењена и испитана за акробатско летење, и ако је то дозвољено упутством за употребу издатим од стране произвођача.
- (2) Пилот ЛСЛ смије изводити акробатске летове ако је обучен за акробатско летење.
- (3) Забрањено је акробатско летење изнад насеља, цеста, железница, жичара, далековода, других објеката, те скупина људи.
- (4) Акробатски летови се морају изводити изнад минимално безбједне висине, а најмање на висини од 150 метара изнад тла или водене површине.

ДИО ШЕСТИ - СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ ПИЛОТА ЛСЛ

Члан 22.

(Оспособљавање)

- (1) Оспособљавање кандидата за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ и/или овлашћења проводи се према одобреним програмима оспособљавања у овлашћеним организацијама које испуњавају прописане услове.
- (2) Оспособљавање кандидата за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ и овлашћења проводи овлашћени инструктор летења ЛСЛ у овлашћеним организацијама.
- (3) Организацијама за оспособљивање, овлашћење – одобрење за рад издаје ВНДСА.

ДИО СЕДМИ - УСЛОВИ КОЈЕ МОРАЈУ ИСПУЊАВАТИ ОРГАНИЗАЦИЈЕ КОЈЕ ОБАВЉАЈУ СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ ПИЛОТА ЛСЛ

Члан 23.

(Обука)

Центар за обуку зракопловног особља или неко друго правно лице које ВНДСА власти за обављање стручног оспособљавања пилота ЛСЛ овлаштени су да спроводе обуку лица за стицање Потврде о обучености, односно, овлаштења која се у ту Потврду о обучености уписују, сукладно одобреном приручнику за обуку.

Члан 24.

(Услови)

Центар за обуку зракопловног особља или неко друго правно лице које власти ВНДСА мора удовољавати увјетима у погледу одговарајућег стручног особља, опреме за стручно оспособљавање и прикладног окружења за провођење теоријског и практичног дијела стручног оспособљавања.

Члан 25.

(Захтјев за одобрење за рад организације за стручно оспособљавање)

- (1) Захтјев за одобрење за рад организације за стручно оспособљавање подноси се на обрасцу чији је садржај дат у Додатку 2. овог Правилника.
- (2) Уз захтјев из става (1) овога члана морају се доставити сљедећи докази:
  - а) акт о оснивању и унутрашњој организацији;
  - б) скица просторије за одржавање теоријске наставе;
  - ц) попис опреме и учила за провођење стручног оспособљавања (рачунари, графоскопи, навигационе карте, видео-пројектори (ако је примјењиво) и сл.,

- те било која друга опрема која се односи на безбједност летења);
- д) попис стручне литературе која ће се користити током оспособљавања;
  - е) списак и одобрење за употребу - потврда за аеродроме/летилиште/терен на којем се обавља стручно оспособљавање;
  - ф) дозвола за рад радио-станице (у зависности од класе ваздушног простора);
  - г) полиса осигурања за одговорност за штету нанесену трећим лицима;
  - х) приручник за обуку;
  - и) оперативни приручник.
- (3) Садржај оперативног приручника и приручник за обуку прописан је у Додатку 3. овог Правилника.

Члан 26.

(Издавање одобрења за рад организацији за стручно оспособљавање)

- (1) Након испуњавања прописаних услова, ВНДСА издаје одобрење за рад организацији за оспособљавање.
- (2) Одобрење за рад организацији за оспособљавање издаје се на рок важења од једне до три године. Прво одобрење се издаје на период од једне године.
- (3) 30 дана прије истека важности одобрења за рад, организација за оспособљавање подноси захтјев за продужење важности одобрења на обрасцу чији је садржај дат у Додатку 2. овог Правилника и извјештај о броју кандидата који су обучени у периоду важења одобрења за рад по врсти и типовима обуке (стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ, овлашћења, итд.).
- (4) Одобрена организација за оспособљавање дужна је тражити сагласност ВНДСА за све промјене услова на основу којих је одобрење издато прије него што се промјена укључи у систем оспособљавања.
- (5) Ако у току важења одобрења организација за оспособљавање престане задовољавати неке од услова на основу којих је одобрење издато, ВНДСА може, дјелимично или потпуно, поништити одобрење.
- (6) Уколико се захтјев за продужење одобрења за рад поднесе по истеку важења истог, тада се сматра да је организација за оспособљавање поднијела захтјев први пут и провешће се поступак као за прво издавање одобрења за рад.
- (7) У случају да ВНДСА поништи одобрење за рад организацији за оспособљавање, и ако организација за оспособљавање послије поништења одобрења за рад поднесе захтјев за поновно добијање одобрења за рад, сматраће се да је захтјев поднешен први пут и провешће се поступак за прво издавање одобрења за рад.

Члан 27.

(Регистар оспособљавања)

- (1) ВНДСА или центар за обуку ваздухопловног стручног особља, или неко друго правно лице које овласти ВНДСА мора водити регистар оспособљавања.
- (2) Регистар оспособљавања мора садржавати најмање сљедеће податке:

- а) личне податке кандидата;
- б) податке о важности и категорији лјекарског увјерења кандидата;
- ц) личне податке инструктора који обавља стручно оспособљавање;
- д) податке о Потврди о обучености пилота ЛСЛ и овлашћењу инструктора који обавља стручно оспособљавање.

(3) Регистар оспособљавања води се у папирном облику.

Члан 28.

(Евиденција)

- (1) ВНДСА или центар за обуку ваздухопловног стручног особља или неко друго правно лице које овласти ВНДСА дужно је осигурати вођење:
- а) дневних планова оспособљавања;
  - б) дневника летења;
  - ц) евиденције о угрожавању безбједности, несрећама и озбиљним незгодама ЛСЛ које су се догодиле током оспособљавања.

Члан 29.

(Програм оспособљавања)

Оспособљавање за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ и/или овлашћења ЛСЛ проводи се по програмима за стручно оспособљавање који морају бити израђени у складу са препорученим међународним нормама и који обезбјеђују једнак ниво оспособљавања и безбједности.

Члан 30.

(Простор за извођење стручног оспособљавања)

Простор мора бити одговарајуће величине примјерен планираном броју кандидата за оспособљавање, те прикладан за приказ опреме која се користи у систему оспособљавања, као допуна теоријској настави.

Члан 31.

(Опрема за стручно оспособљавање)

- (1) Под опремом за стручно оспособљавање подразумијевају се:
- а) најмање два комплетна ЛСЛ (за параглајдере DHV класе 1 или 1-2, или другог одговарајућег теста примјереног за обуку ученика) са припадајућим сједиштима и резервним падобранима;
  - б) најмање два комплета остале опреме за обуку кандидата која укључују кациге и одговарајуће радио-уређаје (уређај за радио-комуникацију);

- ц) најмање по један уређај за мјерење брзине вјетра на летишту/терену;
  - д) одговарајућа наставна учила;
  - е) преносни комплет прве помоћи која укључује основну опрему за мобилизацију ломова екстремитета;
  - ф) мобилне телефоне на мјесту и у току извођења практичне обуке;
  - г) навигациона карта БиХ са уцртаним ваздушним путевима и забрањеним зонама летења у размјери 1:500 000;
  - х) топографска карту терена за извођење практичног дијела стручног оспособљавања у размјери 1:50 000;
  - и) ажурирани зборник ваздухопловних података (AIP) и ваздухопловних информативних циркулара (AIC), као и осталих важних обавјештења и информација које се односе на подручја у којима ће се изводити практични дио стручног оспособљавања.
- (2) За извођење практичног дијела оспособљавања, ЛСЛ се морају употребљавати у складу са категоријом и намјеном те морају бити исправне у вријеме извођења оспособљавања.

Члан 32.

(Стручно особље за оспособљавање)

- (1) Практично оспособљавање кандидата за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ и/или овлашћења могу обављати само имаоци Потврде о обучености пилота ЛСЛ с овлашћењем инструктора примјерено врсти оспособљавања кандидата.
- (2) Инструктор може одредити једног или више помоћника у току обуке, који ће му, по његовим инструкцијама, помагати у провођењу обуке пилота ЛСЛ.
- (3) Особа која је помоћник инструктору мора имати најмање Потврду о обучености пилота ЛСЛ.
- (4) Теоријско оспособљавање могу проводити предавачи који имају одређено искуство у ваздухопловству примјерено врсти обуке коју проводе.
- (5) Број стручног особља за оспособљавање мора бити у складу са бројем кандидата како би се омогућио високи степен квалитете оспособљавања.
- (6) Број кандидата у групи током теоријског оспособљавања не смије бити већи од 15, а у практичном дијелу однос броја кандидата према броју инструктора не смије прећи 6:1.
- (7) Сваком кандидату који је завршио одобрено оспособљавање, ВHDCA или центар за обуку ваздухопловног стручног особља или друго правно лице које власти ВHDCA издаје потврду о завршеном стручном оспособљавању чији изглед и садржај ће бити саставни дио одобреног Оперативног приручника/Приручника за обуку организације за стручно оспособљавање
- (8) Услове и минималне захтјеве обучености при преласку кандидата који се налазе на обуци из једне у другу организацију за стручно оспособљавање ће прописати свака организација у свом Оперативном приручнику.

Члан 33.
(Руководилац летења)

- (1) ВНДСА или центар за обуку ваздухопловног стручног особља или неко друго правно лице које овласти ВНДСА дужно је током практичног дијела оспособљавања обезбиједити присутност руководиоца летења, као особе одговорне за безбједну припрему, организацију, извођење и руковођење летењем ЛСЛ-ом.
- (2) Руководилац летења мора имати важећу Потврду о обучености пилота ЛСЛ и овлашћење инструктора летења ЛСЛ-ом.

ДИО ОСМИ - СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ И СТИЦАЊЕ ДОЗВОЛА И ОВЛАШЋЕЊА ПИЛОТА ЛСЛ

Члан 34.
(Руководилац летења)

- (1) ЛСЛ-ом смије управљати особа које има важећу Потврду о обучености пилота ЛСЛ и која испуњава прописане здравствене услове у складу са Правилником о утврђивању здравствене способности ваздухопловног особља и условима које мора да испуњава здравствена установа или овлашћени љекар за обављање љекарских прегледа ваздухопловног особља.
- (2) Пилот ЛСЛ дужан је са собом носити Потврду о обучености пилота ЛСЛ и љекарско увјерење из става (1) овог члана у току провођења летачких активности.
- (3) Под надзором овлашћеног инструктора, ЛСЛ-ом може управљати ученик који се стручно оспособљава за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ или кандидат који се оспособљава за стицање овлашћења и посебних овлашћења или овлашћења за другу врсту ЛСЛ, у ВНДСА или центру за обуку ваздухопловног стручног особља или неком другом правном лицу које овласти ВНДСА.
- (4) Пилоти ЛСЛ су:
  - а) Пилоти параглајдера (PG) ;
  - б) Пилоти змаја без мотора (HG).

Члан 35.
(Услови за стручно оспособљавање)

- (1) Лице које се оспособљава за пилота ЛСЛ мора:
  - а) бити старије од 15 година, с тим да малољетна лица, тј. лица млађа од 18 година која се желе оспособљавати за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ морају имати овјерену писмену сагласност оба родитеља или старатеља;
  - б) посједовати доказ о здравственој способности у складу с условима који су прописани Правилником о утврђивању здравствене способности ваздухопловног особља и условима које мора да испуњава здравствена установа или овлашћени љекар за обављање љекарских прегледа ваздухопловног особља;

- ц) бити уписано у књигу Регистра ученика при овлашћењу ВНДСА или центара за обуку ваздухопловног особља или неког другог правног лица које овласти ВНДСА за оспособљавање пилота ЛСЛ.
- (2) Оспособљавање за пилоте ЛСЛ мора се изводити по програму оспособљавања за летење ЛСЛ-ом којег одобрава ВНДСА.
- (3) Програм оспособљавања мора бити израђен у складу с препорученим међународним нормама и обезбјеђивати једнак ниво оспособљавања и безбједности.

Члан 36.

(Услови за полагање испита за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ)

- (1) Писмену пријаву за полагање испита за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ и/или овлашћења и посебних овлашћења кандидат подноси организацији за стручно оспособљавање пилота ЛСЛ у којој је обављено стручно оспособљавање. Писмена пријава се подноси и кад се полаже поправни испит.
- (2) Испит за стицање Потврде о обучености ЛСЛ може полагати лице које уз пријаву за полагање испита достави сљедеће доказе:
- а) доказ о налету, у складу с одобреним програмом стручног оспособљавања;
  - б) најмање 40 успјешних летова и укупно 10 сати летења;
  - ц) полијетања с најмање 3 различита терена (различита полетишта и слетишта);
  - д) потврду организације у којој је обављено стручно оспособљавање, о завршеној теоријској и практичној обуци;
  - е) важеће лјекарско увјерење.
- (3) Испиту за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ не смије приступити лице млађе од 16 година.

Члан 37.

(Информације о испиту)

- (1) Кандидат који испуњава услове за полагање испита мора бити обавијештен од стране ВНДСА или центра за обуку ваздухопловног стручног особља или другог правног лица које овласти ВНДСА, о дану и мјесту полагања испита, у року од 30 дана од дана пријема пријаве за полагање испита.
- (2) Дан полагања испита не може бити одређен у року краћем од 15 дана од дана пријема обавјештења, осим ако кандидат изричито не затражи да испит полаже прије тог рока.

Члан 38.

(Утврђивање стручне способности)

- (1) Испит за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ или посебних овлашћења обавља се пред испитном комисијом коју формира одобрен центар за обуку ваздухопловног стручног особља или друго правно лице које овласти ВНДСА или ВНДСА, са Листе ваздухопловних стручњака центра за обуку ваздухопловног

стручног особља или другог правног лица одобреног за обуку ваздухопловног стручног особља.

- (2) Испитна комисија састоји се од најмање три члана.
- (3) Практични дио испита проводи лице (члан комисије) које има важећу дозволу ЛСЛ и овлашћење инструктора летења ЛСЛ-ом, а које, по правилу, није учествовало у практичној обуци кандидата.

Члан 39.

Испити за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ

- (1) Испит за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ састоји се од теоријског и практичног дијела.
- (2) Теоријски дио испита за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ обухвата сљедеће предмете:
  - а) ваздухопловни прописи;
  - б) људске могућности и ограничења;
  - ц) ваздухопловна метеорологија;
  - д) теорија летења (основе аеродинамике, основе механике лета и основе стабилности и управљивости);
  - е) техника летења ЛСЛ;
  - ф) ванредни поступци са ЛСЛ;
  - г) ваздухопловна навигација;
- (3) Ималац важеће дозволе приватног, професионалног или саобраћајног пилота авиона или хеликоптера, или спортског пилота ултралаких ваздухоплова, или пилота једрилице, или спортског падобранца, за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ ослобођен је полагања теоријског дијела испита, осим предмета под тачком д), е) и ф) из става (2) овог члана.
- (4) Ималац важеће дозволе контролора ваздушног саобраћаја, за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ ослобођен је од полагања теоријског дијела испита, осим предмета под тачком б), д), е) и ф) из става (2) овог члана.
- (5) Провјера теоријског знања обавља се писменим путем. Успјешно положеним предметом сматра се онај који је положен са најмање 75% тачних одговора, осим предмета под тачком ф) став (2) овог члана, гдје је потребно 90% тачних одговора.

Члан 40.

(Практични и теоријски дио испита)

- (1) Након успјешно положеног теоријског дијела испита кандидат полаже практични дио испита.
- (2) Практични дио испита састоји се од провјере стручне способности и вјештине за безбједно управљање ЛСЛ-ом у складу са прописаном листом провјере за ЛСЛ.
- (3) Кандидату који не положи практични дио испита признаје се положен теоријски дио испита ако поново полаже практични дио испита.

Члан 41.

(Овлашћења и посебна овлашћења)

- (1) Пилот ЛСЛ може стећи сљедећа овлашћења:
  - а) овлашћење инструктора летења ЛСЛ-ом ((FI) ЛСЛ);
  - б) овлашћење пилота тандема ЛСЛ (РТ).
- (2) Осим овлашћења из става (1) овог члана пилот ЛСЛ може стећи и посебна овлашћења и то:
  - а) посебно овлашћење за руковање уређајима и средставима за вучу - РУВ;
  - б) остала посебна овлашћења која се могу стећи у складу са програмом оспособљавања.
- (3) Овлашћење и посебна овлашћења се уписују у за то предвиђене рубрике у Потврди о обучености пилота ЛСЛ.
- (4) За стицање овлашћења и посебних овлашћења кандидат мора задовољити прописане услове и положити испит према одобреном програму оспособљавања.

Члан 42.

(Стицање овлашћења инструктора летења ЛСЛ ((FI) ЛСЛ)

- (1) Кандидат за полагање испита за стицање овлашћења инструктора летења ЛСЛ-ом мора испуњавати сљедеће услове:
  - а) имати најмање осамнаест година;
  - б) мора најмање двије године посједовати Потврду о обучености пилота ЛСЛ;
  - ц) мора имати налет од најмање 100 сати летења на ЛСЛ;
  - д) мора обавити полијетање с најмање 5 различитих терена ;
  - е) мора обавити најмање 10 различитих прелета од којих бар два морају бити дужи од 20 км;
  - ф) мора завршити теоријску и практичну обуку у складу са одобреним програмом стручног оспособљавања;
  - г) мора имати најмање средњу стручну спрему (ССС).
- (2) Уз пријаву за полагање испита кандидат за стицање овлашћења инструктора летења ЛСЛ треба приложити и сљедеће:
  - а) потврду овлашћене организације, у којој је обављено стручно оспособљавање о завршеној теоријској и практичној обуци;
  - б) изјаву инструктора летења ЛСЛ-ом да је кандидат оспособљен за испит.

Члан 43.

(Теоријски дио испита инструктора летења ЛСЛ)

- (1) Теоријски дио испита за стицање овлашћења инструктора летења ЛСЛ обухвата:

- а) теорију летења (аеродинамике и механике летења и стабилности и управљивости);
  - б) технику летења ЛСЛ;
  - ц) ваздухопловну метеорологију;
  - д) ванредне поступке;
  - е) ваздухопловне прописе;
  - ф) људске могућности и ограничења;
  - г) прву помоћ;
  - х) ваздухопловну навигацију;
  - и) методiku наставе и обуке у летењу;
  - ј) познавање конструкције и материјала од којих се израђује ЛСЛ.
- (2) Провјера теоријског знања обавља се писменим путем.
- (3) Успјешно положеним предметом сматра се онај који је положен са најмање 75% тачних одговора, осим предмета из тачке д) став (1) овог члана, где је потребно 90% тачних одговора.
- (4) Лица која већ посједују овлашћење инструктора летења на авионима, хеликоптерима, једрилицама, ултралаким ваздухопловима и инструктора падобранства, за стицање овлашћења инструктора летења ЛСЛ-ом из теоријског дијела испита полажу предмете из тачке а), б) , д) и ј) став (1) овог члана.
- (5) Лица која већ посједују овлашћење инструктора контролора ваздушног саобраћаја из теоријског дијела испита полажу све предмете из става (1) овог члана осим предмета под тачком х).
- (6) Практичном дијелу испита може приступити кандидат који положи теоријски дио испита.
- (7) Практични дио испита за стицање овлашћења инструктора летења ЛСЛ-ом обухвата израду методичке припреме часа и одржавање практичног (показног) часа на дату тему.
- (8) Кандидату који је положио испит за стицање овлашћења инструктора летења ЛСЛ-ом издаје се потврда о положеном испиту и рјешење о стажирању које се издаје на период од 12 мјесеци. У том периоду кандидат мора у својству приправника за инструктора, а под надзором инструктора ментора, обучити најмање три кандидата за Потврду о обучености пилота ЛСЛ и надзирати најмање 15 часова самосталног летења кандидата, односно ученика пилота ЛСЛ.
- (9) За упис овлашћења инструктора летења ЛСЛ-ом у дозволу пилота ЛСЛ потребно је приложити потврду овлашћене организације у којој је обављено стручно оспособљавање, да је у својству приправника за инструктора лице обучило најмање три кандидата за дозволу пилота ЛСЛ и надзирало најмање 15 самосталних летова кандидата, односно ученика пилота ЛСЛ (уз овјеру инструктора-ментора).

Члан 44.

Стицање овлашћења за пилота тандема ЛСЛ (РТ)

- (1) Кандидат за полагање испита за стицање овлашћења за пилота тандема ЛСЛ мора испуњавати сљедеће услове:
  - а) имати најмање 18 година;
  - б) мора најмање двије године посједовати дозволу пилота ЛСЛ;
  - ц) мора имати налет од најмање 50 сати летења ЛСЛ-ом;
  - д) мора завршити теоријску и практичну обуку у овлаштеној организацији за стручно оспособљавање.

Члан 45.

(Практична обука за стицање овлашћења за пилота тандема ЛСЛ (РТ))

- (1) Минимални услови за стицање посебног овлашћења за пилота тандема ЛСЛ у току практичног оспособљавања су:
  - а) минимално 5 полијетања са инструктором летења ЛСЛ-ом у улози путника;
  - б) минимално 10 полијетања са пилотом ЛСЛ у улози пилота тандема.
- (2) Уз пријаву за полагање испита кандидат за стицање посебног овлашћења за пилота тандема ЛСЛ треба приложити и сљедеће:
  - а) потврду овлашћене организације у којој је обављено оспособљивање о завршеној теоријској и практичној обуци;
  - б) потврду инструктора летења ЛСЛ-ом да је кандидат оспособљен за испит.
- (3) Практични дио испита за пилота тандема ЛСЛ обухвата испитни лет, који се обавља према програму оспособљавања за пилота тандема ЛСЛ у складу са прописаном листом провјере.

Члан 46.

(Стицање посебних овлашћења ЛСЛ)

- (1) Уз пријаву за полагање испита кандидат за стицање посебних овлашћења ЛСЛ треба приложити и сљедеће:
  - а) потврду овлашћене организације у којој је обављено стручно оспособљавање о завршеној теоретској и практичној обуци;
  - б) потврду инструктора летења ЛСЛ-ом да је кандидат оспособљен за испит.
- (2) Теоријски и практични дио испита за посебна овлашћења се обавља према програму оспособљавања за посебна овлашћења ЛСЛ и у складу са прописаном листом провјере.

Члан 47.
(Поправни испит)

- (1) Кандидат који на теоријском дијелу испита за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ и овлашћења ЛСЛ не положи два предмета, може положати поправни испит у року који не може бити краћи од 15 дана, нити дужи од 60 дана од дана када му је саопштено да није положио те предмете.
- (2) Ако кандидат не положи више од два предмета, може поново да полаже испит из свих предмета, у року који не може бити краћи од 30 дана од дана када му је саопштено да није положио испит.
- (3) Кандидату који не положи практични дио испита признаје се положен теоријски дио испита ако поново полаже испит.

Члан 48.
(Оцјена кандидата)

- (1) Комисија за полагање испита оцјењује cjелокупан успјех кандидата на испиту оцјеном "положио" или "није положио".

Члан 49.
(Потврда о обучености пилота ЛСЛ)

- (1) На захтјев лица које положи испит или коме истиче овлашћење из потврде, потврду издаје и продужава центар за обуку ваздухопловног стручног особља или друго правно лице које овласти ВНДСА према условима дефинисаним у Додатку 4. овог Правилника, односно ВНДСА.
- (2) Уз захтјев за издавање Потврде о обучености пилота ЛСЛ/овлашћења подносилац мора приложити:
  - а) доказ о положеном испиту;
  - б) доказ о здравственој способности (одговарајуће лјекарско увјерење);
  - ц) 2 фотографије (за прво издавање Потврде о обучености пилота ЛСЛ);
  - д) осталу документацију предвиђену овим Правилником.
- (3) Садржај потврде о обучености пилота ЛСЛ издаје се на обрасцу који се налази у Додатку 5. овог Правилника.

Члан 50.
(Права на основу Потврде о обучености пилота ЛСЛ)

- (1) На основу Потврде о обучености пилот ЛСЛ:
  - а) лети самостално дању у VFR условима са ЛСЛ за коју је обучен;
  - б) учествује на ваздухопловним приредбама и такмичењима;
  - ц) врши акробације ако је за то обучен.

Члан 51.

(Овлашћење инструктора летења ЛСЛ-ом)

- (1) На основу стеченог овлашћења инструктор летења ЛСЛ-ом може да:
  - а) врши обуку кандидата за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ;
  - б) врши обуку кандидата за стицање овлашћења за одређену врсту ЛСЛ;
  - ц) врши обуку кандидата за стицање овлашћења пилота тандема ЛСЛ ако посједује овлашћење пилота тандема ЛСЛ;
  - д) врши обуку кандидата за стицање овлашћења инструктора летења ЛСЛ-ом;
  - е) врши обуку кандидата за посебна овлашћења, ако има уписана та овлашћења;
  - ф) врши провјеравање стручности пилота ЛСЛ;
  - г) врши провјеру у лету ЛСЛ серијске израде послије склапања и извршених радова;
  - х) врши дужност руководиоца летења ЛСЛ-ом;
  - и) врши провјере у лету и на земљи ради продужавања овлашћења и посебних овлашћења пилота ЛСЛ.

Члан 52.

(Важење Потврде о обучености пилота ЛСЛ и овлашћења)

- (1) Потврда о обучености пилота ЛСЛ се издаје на неограничени период.
- (2) Важење Потврде о обучености пилота ЛСЛ је одређено важењем уписаних овлашћења и лјекарског увјерења.
- (3) ВНДСА или центар за обуку зракопловног особља или неко друго правно лице које овласти ВНДСА може Потврду о обучености пилота ЛСЛ поново издати:
  - а) након првог издавања или обнове овлашћења;
  - б) кад су у Потврди о обучености пилота ЛСЛ попуњене одређене рубрике и нема више мјеста за упис;
  - ц) из било ког административног разлога;
  - д) према дискреционом праву ВНДСА или центра за обуку ваздухопловног особља или неког другог правног лица које овласти ВНДСА приликом продужења важења овлашћења.
- (4) ВНДСА или центар за обуку ваздухопловног стручног особља или неко друго правно лице које овласти ВНДСА за стручно оспособљавање приликом поновног издавања Потврде о обучености пилота ЛСЛ, ће важећа овлашћења пренијети у нови образац Потврде о обучености пилота ЛСЛ.
- (5) Ималац Потврде о обучености пилота ЛСЛ мора поднијети захтјев ВНДСА или центру за обуку ваздухопловног стручног особља или другом правном лицу које овласти ВНДСА за поновно издавање Потврде о обучености пилота ЛСЛ.
- (6) Овлашћење за одређену врсту ЛСЛ (пилоти змаја без мотора, пилоти параглајдера) се издаје, односно продужава на период од двије године.
- (7) Овлашћења и посебна овлашћења се издају, односно продужавају на период од три године.

- (8) Подносилац захтјева за продужење овлашћења и посебног овлашћења, захтјев за редовно продужење мора поднијети ВНДСА или центру за обуку ваздухопловног стручног особља или другом правном лицу које власти ВНДСА најкасније седам дана прије истека важења, и треба уз захтјев приложити:
- а) за продужење важења овлашћења за одређену врсту ЛСЛ (пилоти змаја без мотора, пилоти параглајдера) и овлашћења пилота тандема ЛСЛ (РТ) доказ о налету:
    - 1) у вријеме важења овлашћења, од најмање 10 сати, од чега најмање 5 сати летења у току 12 мјесеци прије истека важења овлашћења;
    - 2) доказ о провјери стручности које је извршио инструктор ЛСЛ и приложити листу провјере у лету (провјера треба бити извршена у периоду не дужем од 45 дана од дана истицања овлашћења).
  - б) за продужење важења овлашћења инструктора ЛСЛ (FI) ЛСЛ) треба приложити листу кандидата које је обучио унутар периода важења овлашћења (FI) ЛСЛ и/или доказ да је (FI) ЛСЛ извршио двије провјере стручности пилота ЛСЛ који су продужавали овлашћење за одређену врсту ЛСЛ или овлашћења пилота тандема ЛСЛ;
  - ц) за продужење важења посебног овлашћења РУВ и посебног овлашћења из члана 50, став (2), тачка а) приложити доказ о провјери стручности коју је извршио инструктор ЛСЛ и приложити листу провјере (провјера треба бити извршена у периоду не дужем од 45 дана од дана истицања посебног овлашћења) ;
  - д) важеће лјекарско увјерење.

Члан 53.

(Продужење овлашћења)

- (1) Подносилац захтјева за продужење овлашћења по истеку њиховог рока важења треба уз захтјев приложити:
- а) до дванаест мјесеци:
    - 1) важеће лјекарско увјерење;
    - 2) доказ о броју часова летења који не може бити мањи од пет часова и доказ о провјери стручне способности коју је извршио овлашћени инструктор ЛСЛ (познавање експлоатације ЛСЛ, принудних поступака и провјера у лету - листа провјере у лету) (за овлашћење за одређену врсту ЛСЛ и овлашћења пилота тандема ЛСЛ);
    - 3) одржати практични показни час на задату тему и под надзором инструктора ментора обучити минимално једног кандидата за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ и/или провести једну провјеру стручности пилота ЛСЛ који продужавају овлашћење за одређену врсту ЛСЛ или овлашћења пилота тандема ЛСЛ (за овлашћење (FI) ЛСЛ).
  - б) после дванаест мјесеци:
    - 1) важеће лјекарско увјерење;
    - 2) потврду да је обавио обнављање теоријског знања у овлашћеној организацији за оспособљавање пилота ЛСЛ за одређену врсту ЛСЛ,

овлашћења и посебна овлашћења, доказ о провјери стручне способности коју је извршила комисија овлашћене организације за оспособљавање пилота ЛСЛ (познавање експлоатације ЛСЛ, принудних поступака и провјера у лету - листа провјере у лету и доказ о налету прије подношења захтјева за продужење овлашћења, који не може бити мањи од десет часова (за овлашћење за одређену врсту ЛСЛ и овлашћења пилота тандема ЛСЛ);

- 3) одржати практични показни час на задату тему и под надзором инструктора ментора обучити минимално два кандидата за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ и/или провести двије провјере стручности пилота ЛСЛ који продужавају овлашћење за одређену врсту ЛСЛ или овлашћења пилота тандема ЛСЛ (за овлашћење (FI) ЛСЛ).

Члан 54.

(Евиденција Потврда о обучености пилота ЛСЛ и овлашћења)

- (1) Евиденцију издатих Потврда о обучености пилота ЛСЛ, овлашћења и посебних овлашћења те продужавање важења истих овлашћења води ВНДСА и центар за обуку ваздухопловног стручног особља или друго правно лице које овласти ВНДСА.
- (2) ВНДСА и центар за обуку ваздухопловног стручног особља или друго правно лице које овласти ВНДСА на примјерен начин објављује попис ималаца Потврда о обучености пилота ЛСЛ са припадајућим овлашћењима и посебним овлашћењима.
- (3) Досијеи носилаца Потврда о обучености пилота ЛСЛ који се налазе у ВНДСА или центру за обуку ваздухопловног стручног особља или код другог правног лица које овласти ВНДСА могу се пренијети на захтјев друге овлашћене организације за оспособљавање, ако носилац Потврде о обучености пилота ЛСЛ жели да остварује своја права у другој организацији за оспособљавање пилота ЛСЛ.

Члан 55.

(Књижица летења)

- (1) Пилот ЛСЛ и ученик за пилота ЛСЛ уписује своје летење у књижицу летења.
- (2) За вјеродостојност уписа летења у књижицу летења одговоран је пилот ЛСЛ, односно инструктор летења ЛСЛ-ом.
- (3) Ученику за пилота ЛСЛ уписани налет мора потврдити инструктор летења ЛСЛ-ом, односно овлашћена организација за оспособљавање.
- (4) Пилоту ЛСЛ уписани налет потвђује надлежно удружење (аероклуб и сл.) или овлашћена организација за оспособљавање у оквиру које организује летење.
- (5) Изглед и садржај књижице летења прописује ВНДСА.
- (6) Књижица летења треба да садржи:
  - а) датум;
  - б) локацију;
  - ц) вријеме полијетања;

- д) вријеме слијетања;
- е) улогу;
- ф) руту;
- г) напомену.

Члан 56.

(Признавање страних Потврда о обучености/дозвола)

- (1) ЛСЛ-ом у БиХ могу управљати страни држављани:
  - а) ако посједују важећу Потврду о обучености/дозволу пилота ЛСЛ, коју им је издало надлежно тијело државе из које долазе;
  - б) друге пунољетне особе под надзором инструктора летења ЛСЛ-ом у току провођења обуке.
- (2) Инструктори летења ЛСЛ-ом, који су страни држављани, могу проводити оспособљавање кандидата за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ у БиХ уколико су прихватљиви за организацију за оспособљавање пилота ЛСЛ уз усаглашавање са оперативним приручником центра.
- (3) БиХ држављанину, на основу важеће Потврде о обучености пилота ЛСЛ/дозволе издате у иностранству од надлежне или овлашћене институције, ВНДСА или центар за обуку ваздухопловног стручног особља или друго правно лице које овласти ВНДСА издаће Потврду о обучености пилота ЛСЛ са овлашћењима из члана 50. овог Правилника уколико иста одговарају, а наконведеног испита из познавања ваздухопловних прописа БиХ.
- (4) На носиоце двојних држављанстава чије стално мјесто боравка није у БиХ, а посједују Потврду о обучености пилота ЛСЛ/дозволу друге државе, примјењују се одредбе става (1) и (2) овог члана.

Члан 57.

(Здравствена способност)

Прегледе ради утврђивања здравствене способности кандидата за стицање Потврде о обучености пилота ЛСЛ обављају центри ваздухопловне медицине или овлашћени љекари ваздухопловне медицине у складу са одредбама Правилника о утврђивању здравствене способности ваздухопловног особља, и условима које мора да испуњава здравствена установа или овлашћени љекар за обављање љекарских прегледа ваздухопловног особља.

ДИО ДЕВЕТИ - ИСТРАЖИВАЊЕ НЕСРЕЋА, ИНЦИДЕНАТА И ИЗВЈЕШТАВАЊ

Члан 58.

(Истраживање несрећа и озбиљнијих незгода)

Истраживање инцидента и несрећа се обавља у складу са Правилником за истраживање ваздухопловних инцидента и несрећа ("Службени гласник БиХ", бр. 44/04).

Члан 59.

(Извјештавање о угрожавању безбједности и несрећама)

Извјештавање о угрожавању безбједности и несрећама у којима су учествовали ЛСЛ обавља се по поступку и на начин прописан Правилником о извјештавању о догађајима ("Службени гласник БиХ", бр. 12/06).

ДИО ДЕСЕТИ - ТРОШКОВИ ПОЈЕДИНИХ ПОСТУПАКА

Члан 60.

(Плаћање накнаде)

- (1) За издавање потврда за одобрења аеродрома/летишта/терена и упис истих у регистар, а у сврху провођења административног поступка, те других радњи које на захтјев странке проводи ВНДСА у складу с одредбама овога Правилника плаћа се накнада.
- (2) Висине накнада из става (1) овога члана биће утврђене посебним прописом.

ДИО ЈЕДАНАЕСТИ - ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 61.

(Прелазни период)

Даном ступања на снагу овог Правилника престају да важе одредбе Правилника о змајарству ("Службени лист СФРЈ" број 17/87, 57/90, 59/91) у дијелу који се односи на змајеве без моторног погона и Правилник о летјелицама за слободно летење (ЛСЛ) („Службени гласник БиХ“, број 59/08).

Члан 62.
(Ступање на снагу)

Овај Правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у “Службеном гласнику БиХ”.

Врој:1-3-02-2-1058-1/12
Бања Лука, 26. јули 2012. године

Генерални директор
Ђорђе Ратковица, с.р.

Додатак 1.

ОБРАЗАЦ О РИЗИКУ (RISK FORM)

На основу члана_____ Правилника о летјелицама за слободно летење својим потписом на овом обрасцу изјављујем да сам:

А) Као ученик за пилота ЛСЛ:

упознат/а са свим потенцијалним опасностима и ризицима који могу настати кориштењем ЛСЛ у сврху летења, те да прихватам чињеницу да ЛСЛ-ом летим на властиту одговорност.

Овом изјавом одустајем од било каквих потраживања и/или одштетних захтјева према организацији за оспособљавање или инструктору ЛСЛ који би били посљедица евентуалног удеса насталог кориштењем ЛСЛ у сврху летења у току обуке.

У _____ дана _____ сати _____ потпис _____

Б) Као путник у тандем параглајдеру :

упознат/а сам са свим потенцијалним опасностима и ризицима које могу настати кориштењем ЛСЛ у сврху летења у тандему, те да прихватам чињеницу да ЛСЛ-ом летим на властиту одговорност.

Овом изјавом одустајем од било каквих потраживања и/или одштетних захтјева према организацији за оспособљавање или тандему пилота која би била посљедица евентуалног удеса насталог кориштењем ЛСЛ у сврху тандем летења.

У _____ дана _____ сати _____ потпис _____

Ц) Као родитељ или старатељ малољетног ученика за пилота или малољетног путника у тандем ЛСЛ-у:

упознат/а са свим потенцијалним опасностима и ризицима које могу настати кориштењем ЛСЛ у сврху обуке или летења у тандему (непотребно прецртати), те да прихватам чињеницу да ће моје малољетно дијете _____ (име и презиме) ЛСЛ-ом летјети на властиту и одговорност мене као родитеља.

Овом изјавом одустајем од било каквих потраживања и/или одштетних захтјева према организацији за оспособљавање или тандему пилота који би били посљедица евентуалног удеса насталог кориштењем ЛСЛ у сврху обуке или тандем летења. (непотребно прецртати).

У _____ дана _____ сати _____ Овјерен потпис родитеља или законског старатеља _____

Додатак 2.

ЗАХТЈЕВ ЗА ИЗДАВАЊЕ ОДОБРЕЊА ЗА РАД ОРГАНИЗАЦИЈАМА ЗА ОСПОСОБЉАВАЊЕ ВАЗДУХОПЛОВНОГ ОСОБЉА НА ЛЕТЈЕЛИЦАМА ЗА СЛОБОДНО ЛЕТЕЊЕ

APPLICATION FORM FOR REGISTRATION OF A FACILITY FOR HANG GLIDER/ PARAGLIDER FLYING (REGISTERED FACILITY – RF)

0. ВРСТА ЗАХТЈЕВА / <i>Application type</i>
(1) Издавање одобрења / <i>Initial Issue</i>
(2) Измјена одобрења / <i>Amendment</i> а) Организација –Управљање / <i>Organization – Management</i> б) Ваздухоплови / <i>Aircraft fleet</i> ц) Врста обуке/ <i>Type of training</i> д) Промјена података / <i>Amendment</i>
(3) Продужење одобрења / <i>Revalidation</i>
(4) Обнова одобрења/ <i>Renewal</i>

1. ПОДАЦИ О ОРГАНИЗАЦИЈИ / <i>Applicant</i>	
Назив организације / <i>Name of RF</i>	Адреса организације / <i>Address</i>
Број телефона и факса / <i>Phone and Fax number</i>	Е-маил и интернет адреса / <i>E-mail and web page</i>
Тел:	
Факс:	
Име власника / <i>Owner</i>	Адреса власника (ако је различита од горе наведене) / <i>Address (if different from above)</i>
Број одобрења за рад / <i>Certificate No</i>	Име и презиме руководиоца организације / <i>RF Manager</i>

2. КАТЕГОРИЈА ВЛАСНИШТВА		
Приватни клуб / <i>Club</i> ☐	д.о.о. ☐	Образовна установа / <i>School</i> ☐
Дио одобреног <i>FTO / Part FTO</i> ☐	Друго / <i>Other</i> ☐ _____	

3. ДАТУМ ПЛАНИРАНОГ ПОЧЕТКА РАДА / Date of intended commencement of operations

--

**4. ИЗЈАВА О ТОМЕ ДА ЛИ ЋЕ ОРГАНИЗАЦИЈА РАДИТИ БЕЗ ПРЕКИДА ИЛИ ПОВРЕМЕНО
Statement on whether your facility intends to operate full or part time**

--

**5. АЕРОДРОМИ (ЛЕТИЛИШТА И ТЕРЕНИ) НА КОЈИМА СЕ ПРОВОДИ ОБУКА /
Aerodromes from which training operations are to be conducted**

Назив аеродрома, летишта или терена / <i>Name of aerodrome</i>	Адреса аеродрома, летишта или терена, број телефона и факса / <i>Address of aerodrome, phone and fax number</i>
Назив аеродромског оператера (летишта или терена) / <i>Name of aerodrome operator</i>	Број потврде за аеродром, летиште или терен / <i>Certificate No</i> Адреса аеродромског оператера, број телефона и факса / <i>Address of aerodrome operator, phone and fax number</i>
Назив аеродрома, летишта или терена / <i>Name of aerodrome</i>	Адреса аеродрома, летишта или терена, број телефона и факса / <i>Address of aerodrome, phone and fax number</i>
Назив аеродромског оператера (летишта или терена) / <i>Name of aerodrome operator</i>	Број потврде за аеродром, летиште или терен / <i>Certificate No</i> Адреса аеродромског оператера, број телефона и факса / <i>Address of aerodrome operator, phone and fax number</i>
Назив аеродрома, летишта или терена / <i>Name of aerodrome</i>	Адреса аеродрома, летишта или терена, број телефона и факса / <i>Address of aerodrome, phone and fax number</i>
Назив аеродромског оператера (летишта или терена) / <i>Name of aerodrome operator</i>	Број потврде за аеродром, летиште или терен / <i>Certificate No</i> Адреса аеродромског оператера, број телефона и

	факса <i>Address of aerodrome operator, phone and fax number</i>

6. ВРСТА ОБУКЕ КОЈА ЋЕ СЕ ПРОВОДИТИ У ОРГАНИЗАЦИЈИ / Type of training to be conducted by the RF (означите или избришите према потреби)	
☐ Теоријска и летачка обука за HG / <i>Theoretical and flight instruction for HG</i>	☐ Овлашћење инструктора летења на: <i>Flight instructor for:</i>
☐ Теоријска и летачка обука за PG / <i>Theoretical and flight instruction for PG</i>	☐ Овлашћење пилота тандема на:
☐ Друго / <i>Other (specify)</i>	☐ Друго:
	(1) Посебно овлашћење за: (2) Полијетање помоћу уређаја и средстава за вучу

7. ИНСТРУКТОРИ ЛЕТЕЊА ЛСЛ / Flight instructors LSL				
Име и презиме / Name and surname	Адреса / Address	Дозвола / Licence	Број / Number	(FI) квалификације / (FI) qualifications
	Тел:			
	Тел:			
	Тел:			
	Тел:			
	Тел:			

8. ЛСЛ ЗА ОСПОСОБЉАВАЊЕ / *List of aeroplanes to be used for training*

Тип/класа <i>Class of aeroplanes</i>	Регистрација /Евиденција <i>Registration(s)</i>	Регистровани власник <i>Registered Owner(s)</i>	Категорије пловидбености <i>Airworthiness Categories</i>	Осигурање ваздухоплова и путника <i>Details of aircraft insurance held</i>
			Важење: Намјена:	Број полисе: Важење:

9. СМЈЕШТАЈ / *Accommodation*

Означени и котирани грађевински планови, или планови архитекте, могу бити предати умјесто описа захтијеваног доље.

Тип / <i>Type</i>	Локација, величина и број / <i>Location, size and number</i>
Учионица	
Канцеларија за инструкторе оспособљавања	
Соба за одмор ученика	
Санитарни чвор	
Канцеларија административног особља	

Тлоцрт простора	
-----------------	--

10. ДОДАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ / *Any additional information the Authority may require*

--

11. ПРЕДАТИ ПРИРУЧНИЦИ И ОСТАЛА ДОКУМЕНТАЦИЈА / *Proposed manuals and administration*

Документи / Documents	Приложено (означити)	Број копија
Приручник за обуку / <i>Training manual</i>	☐	
Оперативни приручник / <i>Operations manual</i>	☐	
Узорак записа са оспособљавања / <i>Training records</i>	☐	
Одобрени Приручник за одржавање / ММЕ, МОЕ	☐	
CV одговорног руководиоца	☐	
	☐	

12. ИЗЈАВА ПОДНОСИОЦА ЗАХТЈЕВА / *Statement*

Изјављујем да су све информације у овом обрасцу од (0) до (11) тачне и да ће се обука проводити у складу са међународним стандардима и Законом о ваздухопловству БиХ. Обавијестићу ВНДСА о свим промјенама наведених информација.

I certify that all information provided in (0) to (11) above is correct and that training will be conducted in accordance with international standards and the Aviation Law of B&H.

Мјесто и датум / Place and Date: _____

Име и презиме руководиоца / Name and surname RF Manager: _____

Потпис руководиоца / Signature of RF Manager : _____

МП/ Stamp

Додатак 3.

САДРЖАЈ ОПЕРАТИВНОГ ПРИРУЧНИКА И ПРИРУЧНИКА ЗА ОБУКУ

ДИО ПРВИ – ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

(Садржај Оперативног приручника)

- (1) Оперативни приручник који користи ВНДСА или центар за обуку ваздухопловног стручног особља или друго правно лице које ВНДСА овласти за стручно оспособљавање пилота ЛСЛ мора да садржи сљедеће:
- а) Општи дио;
  - б) Техника;
  - ц) Руте и зоне;
  - д) Обука особља које учествује у обуци;
  - е) Додаци приручнику.

ДИО ДРУГИ – ДИЈЕЛОВИ ПРИРУЧНИКА

Члан 2.

(Вођење и контрола Оперативног приручника)

- (1) У Оперативном приручнику у дијелу **Вођење и контрола** налази се:
- а) садржај приручника;
  - б) листа важећих страница;
  - ц) листа измјена приручника;
  - д) увод, намјена приручника;
  - е) изјава да је урађен у складу са важећим прописима и условима за издавање одобрења;
  - ф) изјава да приручник садржи упутства којих се особље мора придржавати у обављању својих дужности;
  - г) попис и опис свих дијелова приручника, кратак опис различитих дијелова, њихов садржај; намјена и примјена.

Члан 3.

(Систем допуна и измјена)

- (1) У **Систему допуна и измјена** наводи се:
- а) дистрибуција и доступност приручника;
  - б) допуњавање и ажурирање приручника (услови када се изводи, подаци о особи/ма које су одговорне за издавање и уношење измјена и допуна);

- ц) изјава да се не може мијењати без одобрења ;
- д) попис и начин означавања страница и њихов почетак важења.

Члан 4.

(Организовање организације за оспособљавање)

(1) У **Организовању организације за оспособљавање** наводи се:

- а) организацијска структура (администрација - функције и руководство) ;
- б) одговорне особе ;
- ц) одговорности и дужности руководећег особља и особља које учествује у обуци ;
- д) услови које особље мора испуњавати;
- е) дисциплина кандидата на обуци и дисциплинске мјере ;
- ф) начин и услови промјене организације за оспособљавања од стране кандидата на обуци;
- г) листа предавача и инструктора са основним подацима и функцијама ;
- х) просторије и мјеста извођења обуке ;
- и) средства и опрема за обуку ;
- ј) планови обуке и распоред рада ;
- к) оперативна контрола и надзор ;
- л) поступци и обавезе организатора и извођача обуке ;
- м) документација и евиденција у вези са обуком (набројати и у прилогу приложити изглед истих) ;
- н) основни начини праћења, провјеравања и оцјењивања;
- о) садржај досијеа кандидата на обуци (захтјев за пријем на обуку, рјешење о пријему, лјекарско увјерење, осигурање, провјере ученика, итд. – приложити изглед истих);
- п) садржај досијеа особља које учествује у процесу обуке (инструктори, предавачи и сл.);
- р) оптерећење ученика и инструктора за вријеме провођења теоријске и практичне (летачке) обуке у току дана, мјесеца, године;
- с) периоди одмора (ученика и инструктора);
- т) безбједност (опште) – опрема, слушање радио-везе, опасности у летењу, удеси и несреће (укључујући извјештај);
- у) архивирање.

Члан 5.

(Техника)

(1) У дијелу **Техника** наводи се:

- а) опис ЛСЛ;
- б) управљање ЛСЛ-ом (укључујући чек-листе, ограничења, одржавање);

ц) поступци у ванредним ситуацијама.

Члан 6.
(Руте и зоне)

- (1) У дијелу **Руте и зоне** наводи се:
- а) планирање летења;
  - б) метео минимуми за инструктора и ученика;
  - ц) руте за обуку;
  - д) зоне (области) летења.

Члан 7.
(Обука особља које учествује у обуци)

- (1) У дијелу **Обука особља које учествује у обуци** наводи се:
- а) особе које су надлежне за провођење стандарда у обуци;
  - б) почетна обука за инструкторе;
  - ц) обука обнове знања;
  - д) провјера стручности.

ДИО ТРЕЋИ – ПРИРУЧНИК ЗА ОБУКУ

Члан 8.
(Садржај Приручника за обуку)

- (1) Приручник за обуку који користи ВНДСА или центар за обуку ваздухопловног стручног особља или друго правно лице које ВНДСА овласти за стручно оспособљавање пилота ЛСЛ мора да садржи сљедеће:
- а) План обуке;
  - б) Теоријска обука;
  - ц) Практична обука;
  - д) Додаци приручнику.

Члан 9.
(Садржај приручника за обуку)

- (1) У Плану обуке наводи се:
- а) садржај приручника;
  - б) листа важећих страница;

- ц) листа измјена приручника;
- д) увод, намјена приручника,
- е) циљ провођења обуке (шта очекује ученика као резултат обуке, ограничења у обуци, ниво стицања знања и способности на крају обуке);
- ф) улазни захтјеви за почетак обуке (године старости, захтјеви у вези стручне спреме, познавање језика, здравствени услови);
- г) посебни захтјеви ВНДСА;
- х) признавање претходног искустав прилоком доласка на обуку;
- и) програми обука (теоријски и практични) по врстама обуке;
- ј) временски распоред програма обуке по данима и недјељама за сваки програм;
- к) ограничења због лоших временских услова;
- л) ограничења програма у смислу максималног напрезања ученика по времену проведеном на обуци (летачко, теоријско) по дану, недјељи, мјесецу;
- м) максималан налет у току дана, максималан број летова у дану ;
- н) периоди одмора ;
- о) садржај досијеа ученика на обуци и одговорности у вези са вођењем истог ;
- п) захтјеви прије првог самосталног лета по врстама обуке, начин провјере и испита по фазама обуке ;
- р) извјештаји и листе провјера ;
- с) поступак припреме испитног материјала, тип питања и оцјењивање, потребан стандард за оцјену „положио“ ;
- т) поступак у случају да кандидат не положи, додатна обука, итд. ;
- у) поступак за поновно полагање испита ;
- в) поступак промјене инструктора у току обуке (на захтјев кандидата или због неког другог разлога), максималан број промјена инструктора по ученику ;
- з) поступак у вези са сусупендовањем ученика са обуке ;
- аа) дисциплина у току провођења обуке и дисциплинске мјере.

Члан 10.

(Теоријска обука)

(1) У дијелу Теоријска обука наводи се:

- а) циљ и задатак теоријске обуке;
- б) преглед предмета теоријске обуке са бројем и дужином трајања наставних сати;
- ц) изведбени план теоријске обуке по предметима и темама у оквиру предмета са укупним временом предавања (сати и дана), извођач, наставни облик и методе и наставна средства која се користе у обуци, мјесто извођења, наставна питања с циљевима и задацима обуке, стандарди усвајања теме;
- д) праћење нивоа усвојености наставних тема;

е) провјера знања и стандарди у оцјењивању.

Члан 11.
(Практична обука)

(1) У дијелу Практична обука наводи се:

- а) циљ и задатак практичне обуке;
- б) преглед вјежби на земљи и у ваздуху (са бројем летова и сатима);
- ц) изведбени план практичне обуке по вјежбама (летови):
  - 1) налет (дупло или самостално);
  - 2) број летова;
  - 3) укупно вријеме трајања лета (вјежбе);
  - 4) задатак вјежбе;
  - 5) елементи вјежбе;
  - 6) припрема лета;
  - 7) начин извршења вјежбе;
  - 8) стандард усвајања вјежбе;
- д) праћење нивоа усвојености елемената практичне обуке;
- е) провјера знања, вјештине, испити и стандарди у оцјењивању.

Додатак 4.

УСЛОВИ КОЈЕ ТРЕБА ДА ИСПУЊАВА ШКОЛСКИ ЦЕНТАР ИЛИ НЕКО ДРУГО ПРАВНО ЛИЦЕ КОЈЕ ИЗДАЈЕ, ПРОДУЖАВА ИЛИ ОБНАВЉА ПОТВРДУ/ОВЛАШЋЕЊЕ ПИЛОТА ЗА СЛОБОДНО ЛЕТЕЊЕ

- (1) Са стајалишта инфраструктурних услова школски центар или неко друго правно лице, које има намјеру да спроводи поступке издавања и продужавања потврда о обучености ваздухопловном особљу које посредно утиче на безбједност ваздушне пловидбе, треба да задовољи минималне услове у погледу канцеларијског простора у коме ће се водити административни дио процеса издавања или продужавања потврда о обучености, те простора за смјештај архивске грађе настале током вођења административних поступака, чувања регистра о издатим потврдама о обучености и протокола о евиденцији поднесених административних поступака. Под поменутиим условима подразумијева се сљедеће:
- а) Канцеларија (простор дефинисан као посебна просторна јединица) са радним столом, рачунаром, телефоном, факсом (интернетом - опционо) и штампачем, са приступом одређеном мокром чвору (број радних столова је одговарајући броју извршилаца који се планира за спровођење свих активности по питању рада на административним предметима);
  - б) Обезбијеђен адекватан канцеларијски прибор за рад на административним предметима (спајалице, коректор, оловке...);
  - ц) Архивски простор са одговарајућом средином за чување документације настале у току вођења административних и других докумената.
- (2) Са стајалишта процесних услова школски центар или неко друго правно лице мора прописати своју организациону структуру коју намјерава успоставити с циљем обезбјеђења независности и професионалности у поступку рада на административним поступцима издавања и продужавања потврда о обучености. То подразумијева израду организационог приручника који у свом саставу треба да има детаљно описано сљедеће:
- а) опис активности и циљева организације са изјавом одговорног лица организације о обавези поступања у складу са одобреним организационом приручником;
  - б) организациону шему са јасно дефинисаним условима, правима и обавезама (одговорностима) за свако извршно мјесто планирано у организацији;
  - ц) опис поступака који се воде у оквиру организације с циљем издавања односно продужавања потврде о обучености са одређеним овлашћењима као и изјава да се ни једно лице не налази у сукобу интереса у току административног поступка, односно спровођења теоријског и практичног дијела испита;
  - д) опис административног тока предмета од момента подношења захтјева за издавање или продужавање потврде о обучености до момента издавања (продужења) потврде о обучености, односно до одбијања захтјева за издавање или продужавање потврде о обучености;
  - е) опис сваког појединачног поступка наведеног у административном току вођења предмета са јасно дефинисаним условима (или референцама из адекватног правилника које дефинишу услове) с циљем издавања односно продужавања потврде о обучености са одређеним овлашћењима;
  - ф) опис начина архивирања и периода чувања документације, као и начин

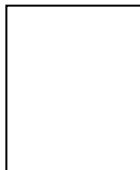
уништавања документације из архиве након истека рока чувања документације.

- (3) Са стајалишта стручних услова, школски центар или неко друго правно лице, мора имати дефинисане услове које мора испунити ангажовањем адекватних овлашћених лица којим школски центар или неко друго правно лице обезбјеђује потребан ниво компетенције током спровођења стручних провјера кандидата за издавање, односно продужавање потврда о обучености и одговарајућих овлашћења. Ова лица не смију бити инволвирана у процес обуке кандидата за издавање, односно продужавање потврда о обучености и одговарајућих овлашћења. Школски центар или неко друго правно лице је дужно формирати листу стручњака у складу са дефинисаним условима за свако стручно лице, дефинисати област у којој ће стручно лице бити ангажовано и формирати досије из кога је видљива компетенција стручног лица за дефинисану област у којој се користи.
- (4) Са стајалишта надзорних услова, школски центар или неко друго правно лице мора одредити услове за лице које ће у дефинисаним терминима извршити контролу усклађености одређеног броја спроведених административних поступака са организационим приручником, те дати препоруке након извршеног прегледа. По дефинисању услова, школски центар или неко друго правно лице је дужно именовати лице у складу са дефинисаним условима. Такође, у дијелу организационог приручника који описује надзор, потребно је да стоји изјава одговорног лица организације којом се прихвата стручни надзор и инспекција од стране BHDCA за послове која спроводи школски центар или неко друго правно лице, те распоред и динамика коју планира BHDCA.

Додатак 5.
САДРЖАЈ ПОТВРДЕ О ОБУЧЕНОСТИ ПИЛОТА ЈЕДРИЛИЦЕ

Država izdavanja potvrde/State of issue

Broj potvrde /Licence number :

Potpis imaoца /Signature of holder:

Prezime i ime imaoца / Last and first name of holder:

Datum i mjesto рођења /Date and place of birth:

Adresa /Address:

Državljanstvo/ Nationality:

Nadležni organ koji izdaje dozvolu / Issuing Authority:

Potpis ovlaštene osobe i datum izdavanja:
Signature of issuing officer and date:

Pečat nadležnog organa/Stamp of issuing authority:

XII Naziv potvrde, datum prvog izdavanja i kod države:
Titles of licences, date of initial issue and country code:

Ovlaštenja iz dozvole će se moći provoditi samo ako imalac dozvole posjeduje важеће лјекарско увјерење о здравственој способности.

The privileges of the licence shall be exercised only if the holder has a valid medical certificate of the required privilege.

Primjedbe/ Remarks:

Ovlaštenja kojima se produžava важење
Ratings to be revalidated

Vrsta LSL Class	Datum izavanja Date of issue	Potpis i pečat Signature and stamp
Zmaj bez motora Hang glider (HG)		
Paragljajder Paraglider (PG)		

Ovlaštenje instruktora letenja / Flight Instructor

Zmaj bez motora Hang glider (FI HG)		
Paragljajder Paraglider (FI PG)		

Ovlaštenja kojima se produžava важење
Ratings to be revalidated

Ostala ovlaštenja Other endorsement	Datum izavanja Date of issue	Potpis i pečat Signature and stamp
Pilot tandemа zmaja bez motora (PT HG) Tandem HG pilot		
Pilot tandemа paragljajdera (PT PG) Tandem PG pilot		
Probni pilot zmaja bez motora (PP HG) HG Test pilot		
Probni pilot paragljajdera (PP PG) PGL Test pilot		

Posebna ovlaštenja / Special endorsement

Akrobatsko letenje (AF)		
Rukovanje uređajima i sredstvima za vuču (RUV)		

XII. Produžavanje ovlaštenja /Revalidation of ratings

XII Produžavanje ovlaštenja /Revalidation of ratings

Skraćenice koje se koriste u ovoj dozvoli
Abbreviations used in this licence

Ovlaštenje Rating	Vrijedi od Valid from	Vrijedi do Valid until	Potpis i pečat Signature and stamp	Ovlaštenje Rating	Vrijedi od Valid from	Vrijedi do Valid until	Potpis i pečat Signature and stamp

(LSL) Letjelice za slobodno letenje

(RUV) Rukovanje uređajima i sredstvima za vuču

(FI) Instruktor letenja/ Flight Instructor

(PT) Pilot tandem/ Tandem pilot

(TP) Probni pilot / Test pilot

(AF) Akrobatsko letenje

(PG) Paragljajder/ Paraglider

(HG) Zmaj bez motora/ Hang Glider

Bosna i Hercegovina

Ministarstvo komunikacija i prometa

DIREKCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

Bosnia and Herzegovina
Ministry of Communications and Transport
DIRECTORATE OF CIVIL AVIATION

POTVRDA O OBUČENOSTI PILOTA
LETJELICE ZA SLOBODNO LETENJE

HANG GLIDER - PARAGLIDER PILOT
CERTIFICATE